Wales Centre for Public Policy
Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Digartrefedd pobl ifanc a gadawyr gofal:

Mapio ymyriadau yng Nghymru

Tamsin Stirling

Awst 2018

Ein cenhadaeth

Sefydlwyd Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru ym mis Hydref 2017. Ei chenhadaeth yw gwella polisïau a gwasanaethau cyhoeddus drwy gefnogi gweinidogion a gwasanaethau cyhoeddus i gael mynediad at dystiolaeth annibynnol cydnerth ynghylch beth sy'n gweithio.

Mae'r Ganolfan yn cydweithredu ag ymchwilwyr blaenllaw ac arbenigwyr polisi eraill er mwyn cyfosod a pharatoi tystiolaeth sy'n bodoli a chanfod bylchau ble mae angen cynhyrchu gwybodaeth newydd.

Mae'r ganolfan yn annibynnol ar y llywodraeth ond mae'n gweithio'n agos gyda llunwyr polisïau ac ymarferwyr er mwyn datblygu syniadau ffres ynghylch sut mae mynd i'r afael â heriau strategol ym meysydd iechyd a gofal cymdeithasol, addysg, tai, yr economi a chyfrifoldebau datganoledig eraill. Mae'n:

- Cefnogi Gweinidogion Llywodraeth Cymru i ganfod, defnyddio a chael mynediad at dystiolaeth awdurdodol ac arbenigedd annibynnol all helpu i hysbysu a gwella polisi.
- Gweithio gyda gwasanaethau cyhoeddus er mwyn cynhyrchu, gwerthuso, cymhwyso a chael mynediad at dystiolaeth ynghylch beth sy'n gweithio o ran mynd i'r afael â heriau economaidd a chymdeithasol allweddol; a
- Defnyddio ei gwaith gyda Gweinidogion a gwasanaethau cyhoeddus er mwyn gwella dealltwriaeth o sut y gall tystiolaeth hysbysu a gwella polisïau a gwasanaethau cyhoeddus a chyfrannu at ddamcaniaethau llunio a gweithredu polisïau.

Drwy secondiadau, lleoliadau PhD a'i rhaglen Prentisiaethau Ymchwil, mae'r Ganolfan hefyd yn helpu i greu capasiti ymysg ymchwilwyr i ymgysylltu ag ymchwil dylanwadol sydd yn berthnasol i bolisi.

I gael mwy o wybodaeth, ewch i'n gwefan yn www.wcpp.org.uk

Cyllidwyr Craidd

Sefydlwyd **Prifysgol Caerdydd** yn 1883. Wedi ei lleoli mewn prifddinas ffyniannus, mae Caerdydd yn brifysgol uchelgeisiol ac arloesol, sydd yn amcanu at feithrin perthnasoedd rhyngwladol cryf tra'n dangos ei hymrwymiad i Gymru.

Mae'r Cyngor Ymchwil Economaidd a Chymdeithasol (ESRC) yn rhan o Ymchwil ac Arloesi yn y DU, sy'n sefydliad newydd sydd yn dod â saith cyngor ymchwil y DU, Arloesi yn y DU ac Ymchwil Lloegr at ei gilydd er mwyn gwneud y mwyaf o gyfraniad pob cyngor a chreu'r amgylchedd gorau i ymchwil ac arloesedd ffynnu.

Llywodraeth Cymru yw llywodraeth ddatganoledig Cymru, sydd yn gyfrifol am feysydd allweddol yn cynnwys iechyd, addysg, llywodraeth leol a'r amgylchedd.

Cynnwys

Crynodeb 4

Cyflwyniad 5

Cyd-destun 6

Newidiadau i ddeddfwriaeth a pholisi 6

Newidiadau cyllido 7

Faint o bobl ifanc yr effeithir arnynt? 9

Proffil digartrefedd pobl ifanc 9

Proffil gadawyr gofal 11

Digartrefedd a gadael gofal 12

Mapio ymyriadau 13

Rhai sylwadau ar yr ymarferiad mapio 14

Camau gweithredu a argymhellir 18

Cyfeiriadau 21

Atodiad 1: Cymharu Schwan et al (2018) a fframweithiau polisi allweddol Llywodraeth Cymru 23

Atodiad 2: Sefydliadau rhanddeiliaid a gyfwelwyd 24

Atodiad 3: Mapiau o ymyriadau cenedlaethol a lleol 25

Crynodeb

- Mae mapiau cychwynnol o ymyriadau digartrefedd pobl ifanc ar draws Cymru yn cael eu darparu, gan ddefnyddio gwybodaeth a gyhoeddwyd a chyfweliadau dros y ffôn ag unigolion allweddol mewn timau opsiynau tai awdurdodau lleol.

- Dylid trin y mapiau fel cam cyntaf wrth ddatblygu gwybodaeth fanwl am ymyriadau digartrefedd pobl ifanc.

- Maent yn dangos gwahaniaethau arwyddocaol rhwng awdurdodau lleol - o ran trefniadau gwaith a'r gwasanaethau a ddarperir/sydd ar gael i bobl ifanc sydd yn wynebu digartrefedd.

- Mewn nifer fechan o awdurdodau lleol, nid yw'r gofynion elfennol ar gyfer cydweithio (e.e. rhannu gwybodaeth, protocolau ar y cyd wedi eu sefydlu). Mae hynny yn gwneud cam â phobl ifanc sydd angen cymorth gyda thai.

- Mae canllawiau ar weithio gyda gadawyr gofal a phobl ifanc sydd yn wynebu risg o fod yn ddigartref wedi cael eu darparu i awdurdodau lleol ar ffurf dwy ddogfen: *Atal Digartrefedd a Hyrwyddo Annibyniaeth: Llwybr Cadarnhaol tuag at Fyd Oedolion* (Llywodraeth Cymru 2016a) a **Fframwaith Llety a Chymorth i Adawyr Gofal** (Barnardo's 2016) Mae peth arloesedd yn amlwg hefyd.

- Mae bylchau yn y ddarpariaeth tai i bobl ifanc sengl yn cynnwys llety brys priodol digonol, gwasanaethau i bobl ifanc ag anghenion cymhleth, a phrinder llety anghenion cyffredinol fforddiadwy.

- Mae yna gyfleoedd tymor byr, canolig a hirdymor i gryfhau gwasanaethau atal digartrefedd pobl ifanc, ac i integreiddio mwy ar y flaenoriaeth yma mewn datblygiadau polisi ehangach, yn cynnwys:
    - Dyrannu mwy o gyllid ar gyfer digartrefedd pobl ifanc yn 2019-20.
    - Integreiddio i strategaethau digartrefedd 2018 awdurdodau lleol.
    - Integreiddio i Adolygiad Annibynnol Llywodraeth Cymru i Dai Fforddiadwy.

Cyflwyniad

Ynghyd â'r adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol, *Atal Digartrefedd Pobl Ifanc*, a gynhaliwyd gan Schwan et al. (2018) comisiynwyd Tamsin Stirling gan Ganolfan Polisi Cyhoeddus Cymru i gynnal ymarferiad mapio ymyriadau digartrefedd pobl ifanc ar draws Cymru, gan ganolbwyntio ar adawyr gofal fel is-grŵp penodol.

Nod yr astudiaeth amlinellol ategol hon oedd cynnal arolwg o ymyriadau digartrefedd pobl ifanc yng Nghymru, a'u lleoli yng nghyd-destun yr adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol. Nid oedd yr ymarferiad mapio yn adolygu a oedd yr ymyriadau unigol a ddefnyddiwyd gan awdurdodau lleol wedi eu gwerthuso neu beidio, gan yr awdurdod lleol eu hunain neu'n annibynnol. Mae'r mapio yn ystyried ymyriadau yn benodol ar gyfer pobl ifanc 16 i 25 oed (er bod lleiafrif o'r ymyriadau yn cynnwys pobl ifanc 14 oed). Nid oedd gwasanaethau/ymyriadau a ddarparwyd i bawb oedd yn wynebu digartrefedd y gallai pobl ifanc gael mynediad atynt yn gynwysedig, oni bai fod yna elfen benodol ynddynt oedd yn targedu pobl ifanc.

Mae'r ymarferiad mapio a'r naratif ategol wedi cael ei hysbysu gan:

- Ganfod a chwestiynu ffynonellau gwybodaeth megis strategaethau digartrefedd, strategaethau tai lleol, cyfeirlyfrau o wasanaethau Cefnogi Pobl a gyllidir ac ystadegau a chyhoeddiadau perthnasol;
- Adolygiad o wybodaeth am wasanaethau sydd ar gael ar-lein;
- Cyfweliadau â rhanddeiliaid gyda nifer fechan o hysbyswyr allweddol yn Llywodraeth Cymru a thu hwnt;
- Cyfweliadau dros y ffôn gydag aelod o'r tîm opsiynau tai/digartrefedd mewn 19 o'r 22 awdurdod lleol.

Cyd-destun

Yn 2017 bu i Carwyn Jones, Prif Weinidog Cymru, ymrwymo i ddiweddu digartrefedd erbyn 2027, fel cefnogaeth i nod clymblaid Cymru ar gyfer Rhoi Terfyn ar Ddigartrefedd Ymhlith Pobl Ifanc. Hefyd fe gyhoeddodd gyllid ychwanegol o £10 miliwn ar gyfer digartrefedd pobl ifanc yn 2019-20. Yn fwy diweddar, cyhoeddwyd bod grŵp gorchwyl a gorffen, dan gadeiryddiaeth y Gweinidog Tai ac Adfywio, Rebecca Evans, wedi cael ei sefydlu. Mae digartrefedd pobl ifanc yn un o ddau faes gwaith fydd yn hysbysu ffocws cychwynnol y grŵp, a'r llall yw Tai yn Gyntaf.

Mae gwella deilliannau bywyd i adawyr gofal yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru; mae Ffyniant i Bawb, strategaeth y llywodraeth, yn cydnabod y gall gadawyr gofal fod angen cymorth dwys wrth bontio i fywyd oedolion. Erbyn hyn mae Grŵp Cynghori Gweinidogol yn goruchwylio gwaith ar wella deilliannau, ac mae i hynny dri maes blaenoriaethol:

- Gostwng nifer y plant mewn gofal yn ddiogel;
- Gwella deilliannau i blant sydd eisoes yn y system gofal;
- Cefnogi gadawyr gofal wrth iddynt bontio i fywyd oedolion a dyfodol llwyddiannus.

Yn gyfochrog â hynny mae Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn cynnal ymchwiliad i wasanaethau cyhoeddus i blant a phobl ifanc sydd wedi derbyn gofal (NAWPAC 2018). Mae profiadau pobl ifanc sy'n gadael gofal hefyd wedi cael sylw gan Gomisiynydd Plant Cymru, ac mae hynny wedi arwain at adroddiad *Breuddwydion Cudd* 2017 (Llywodraeth Cymru 2017) ac adroddiad dilynol a gyhoeddwyd tua blwyddyn yn ddiweddarach ym Mawrth 2018 (Llywodraeth Cymru 2018).

Mae ffocws yr adroddiad yma ar bobl ifanc/gadawyr gofal fyddai efallai yn wynebu risg o fod yn ddigartref, wedi cael ei hysbysu gan adroddiad yn 2015 ar gyfer Sefydliad Polisi Cyhoeddus i Gymru gan Anna Whalen a ddarganfu bod effeithiolrwydd cydweithio rhwng Gwasanaethau Tai a Phlant a darpariaeth Cefnogi Pobl ar gyfer gadawyr gofal yn amrywio'n sylweddol ar draws Cymru.

Newidiadau i ddeddfwriaeth a pholisi

Bu newidiadau arwyddocaol yn ystod y ddwy flynedd diwethaf yng nghyd-destun deddfwriaeth a pholisi yng Nghymru mewn perthynas â gadawyr gofal a phobl ifanc sydd yn wynebu risg o fod yn ddigartref. Mae'r rhain yn cynnwys y:

- Gweithredu Rhan 2 Deddf Tai (Cymru) 2014 a Rhan 6 Deddf Gwasanaethau Cyhoeddus a Llesiant (Cymru);
- Cyhoeddi *Atal Digartrefedd a Hyrwyddo Annibyniaeth:* Llwybr Cadarnhaol tuag at Fyd Oedolion (Llywodraeth Cymru 2016a) a Fframwaith Llety a Chymorth i Adawyr Gofal

(Barnardo's 2016) er mwyn cefnogi cynllunio effeithiol a darparu tai a chymorth i bobl ifanc a gadawyr gofal;

- Datblygu rhaglen *Pan Fydda I'n Barod* (Llywodraeth Cymru 2016b) sydd yn galluogi pobl ifanc mewn gofal maeth i aros gyda'u gofalwyr maeth am fwy o amser;
- Cyflwyno *Fframwaith Ymgysylltu a Datblygu Ieuenctid* (Llywodraeth Cymru 2014) sy'n amcanu at leihau nifer y bobl ifanc nad ydynt yn derbyn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant.
- Sefydlu ymgyrch Rhoi Terfyn ar Ddigartrefedd Ymysg Pobl Ifanc Cymru (Llamau 2018), sydd ar hyn o bryd yn canolbwyntio ei waith ar bedwar maes: rhoi erfyn ar ddigartrefedd pobl ifanc yn y gymuned LGBT+; deall a lleihau'r cysylltiadau rhwng datgysylltu addysgol a digartrefedd pobl ifanc; deall a lleihau'r cysylltiadau rhwng y system gofal a digartrefedd pobl ifanc; a chymorth i rai â phroblemau iechyd meddwl sydd yn profi digartrefedd pobl ifanc yng Nghymru.

Cyllido newidiadau

Mae newidiadau wedi digwydd o ran y ffordd y darperir cyllid i awdurdodau lleol ar gyfer atal digartrefedd ac ymateb i hynny pan mae'n digwydd. Yma rwyf yn crynhoi'r newidiadau yn ogystal â rhai dyraniadau cyllid untro allweddol diweddar.

Mae'r gyllideb a ddyrannwyd yn wreiddiol i gefnogi gweithredu Rhan 2 Deddf Tai (Cymru) 2014 erbyn hyn yn rhan o'r Grant Cynnal Refeniw cyffredinol (RSG) ac mae wedi cael ei godi i £6 miliwn y flwyddyn. Erbyn hyn hefyd mae £6 miliwn arall y flwyddyn, oedd yn arfer ariannu'r gwaith o reoli llety dros dro, yn mynd tuag at yr RSG. Hefyd, mae gan Lywodraeth Cymru grant atal digartrefedd sydd yn cael ei ddyrannu i ystod o brosiectau; yn 2018/19 dyfarnwyd bron i £1 miliwn i brosiectau oedd yn gweithio'n benodol gyda phobl ifanc er mwyn atal a thaclo digartrefedd. Mae'r prosiectau yma yn gweithredu mewn 15 o'r 22 ardal awdurdod lleol, ac mae yna un prosiect ar gyfer Cymru gyfan.

Mae nifer o ymyriadau digartrefedd pobl ifanc hefyd yn cael eu hariannu gan raglen Cefnogi Pobl. Mae Cefnogi Pobl a'r grant atal digartrefedd yn rhan o Raglen Ariannu Hyblyg o 2018-19 sydd yn amcanu at ddod â nifer o ffrydiau grant at ei gilydd.

Yn ystod hydref 2017, roedd £2.6miliwn y flwyddyn arall ar gael ar gyfer prosiectau mewn pedwar maes; taclo cysgu ar y stryd, iechyd meddwl, y sector rhentu preifat a digartrefedd pobl ifanc. Aeth cyfran fechan o'r arian yma at brosiectau digartrefedd pobl ifanc.

Fel rhan o'r gwaith trawslywodraethol ar wella deilliannau plant sy'n derbyn gofal, rhyddhawyd mwy o adnoddau yn ystod 2017-18 ar gyfer gwaith i gefnogi gadawyr gofal. Dyrannwyd £625,000 i awdurdodau lleol er mwyn datblygu neu wella lleoliadau gwaith/cynlluniau hyfforddiant ar gyfer gadawyr gofal. A sefydlwyd cronfa Dydd Gŵyl Dewi ar gyfer gadawyr gofal yn 2017, sydd yn

cynnwys £1 miliwn ar gyfer cymorth ariannol uniongyrchol i adawyr gofal i'w helpu i bontio at fyw yn annibynnol.

Y mwyaf arwyddocaol o ran maint yw'r £10 miliwn ychwanegol a gyhoeddwyd gan y Prif Weinidog ar gyfer 2019-20 fydd yn cael ei dargedu yn benodol ar gyfer digartrefedd pobl ifanc. Yn fy marn i byddai effaith bosibl mewnbwn ariannol mor arwyddocaol yn cael ei gynyddu'n sylweddol petai'r arian yn cael ei rannu dros fwy nag un flwyddyn ariannol. Byddai hynny yn rhoi cyfle i werthuso, graddoli a chynllunio ar gyfer prif lifo dulliau llwyddiannus.

Faint o bobl ifanc yr effeithir arnynt?

Yn yr adran hon, rwyf yn defnyddio ystadegau swyddogol a'r cyfweliadau a gynhaliwyd er mwyn amlinellu maint digartrefedd pobl ifanc, a nifer y bobl ifanc sydd yn gadael gofal pob blwyddyn yng Nghymru.

Proffil digartrefedd pobl ifanc

Y flwyddyn ddiweddaraf y mae ystadegau ar ddigartrefedd ar draws Cymru gyfan ar gael ar ei chyfer yw 2017-18. Mae tablau 1 a 2 isod yn dangos niferoedd a chyfrannau y rhai y cofnodwyd eu bod wedi cysylltu ag awdurdodau lleol i gael cymorth gyda thai oedd yn 16-17 a 18-24 oed o'u cymharu â chyfanswm yr aelwydydd yn y ddwy flynedd 2016-17 a 2017-18. Er bod y canrannau yr un fath ar draws y ddwy flynedd, bu i nifer y bobl ifanc yn y ddau grŵp oedran y darparwyd cymorth iddynt gan awdurdodau lleol ostwng ychydig rhwng 2016-17 a 2017-18, tra bod cyfanswm yr aelwydydd a gafodd gymorth gan awdurdodau lleol wedi cynyddu rhywfaint rhwng y ddwy flynedd.

Tabl 1: Aelwydydd y rhoddwyd cymorth tai iddynt yn ôl oedran, 2016-18

	2016-2017			2017 -2018		
	16-17 oed	18-24 oed	Cyfanswm aelwydydd	16-17 oed	18-24 oed	Cyfanswm aelwydydd
Nifer	810	6963	28731	780	6804	28881
% cyfanswm yr aelwydydd a gafodd cymorth	3	24	100	3	24	100

Ffynhonnell: Ystadegau Cymru (2017b, 2018)

Efallai nad yw rhai pobl ifanc sydd yn wynebu digartrefedd yn cysylltu ag awdurdodau lleol i gael cymorth, neu efallai eu bod yn derbyn cymorth gan sefydliadau eraill. Er nad oes yna amcangyfrif ffurfiol o faint digartrefedd cudd ymysg pobl ifanc yng Nghymru, mae'r rhifau yn Nhablau 1 a 2 yn debygol o fod yn is na gwir nifer y bobl ifanc sydd yn ddigartref neu sy'n cael eu bygwth gan ddigartrefedd bob blwyddyn yng Nghymru.

Gofynnwyd i gynrychiolwyr o awdurdodau lleol yn ystod y cyfweliadau dros y ffôn a fu yna unrhyw newidiadau yn nifer y bobl ifanc oedd yn cysylltu â nhw i gael cymorth ers dechrau gweithredu'r ddeddfwriaeth newydd ar ddigartrefedd a gwasanaethau cyhoeddus yn Ebrill 2015 a 2016. Roedd yr ymatebion yn amrywiol, ac nid oedd y rhan fwyaf o'r awdurdodau lleol yn nodi unrhyw newid neu duedd, roedd lleiafrif o'r awdurdodau yn nodi gostyngiad (a hynny yn cael ei briodoli i gydweithio effeithiol ac ymyriadau atal) a nifer fechan yn adrodd am gynnydd. Bu i un awdurdod yn benodol nodi cynnydd yn nifer y bobl ifanc 21-25 oed yr oedd gwasanaethau yn ddyledus iddynt o dan Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2015 sydd angen cymorth gyda chynnal neu sicrhau llety.

Mae Tabl 3 yn edrych ar gyfran y rhai sydd yn cysylltu ag awdurdodau lleol i gael cymorth sydd wedi cael deilliannau cadarnhaol a negyddol mewn perthynas â'r ddeddfwriaeth yn ystod 2017-18. Mae'n ddiddorol nodi bod y cyfraddau atal yn arwyddocaol uwch ar gyfer pobl ifanc 16 ac 17 oed nac ar gyfer rhai 18-14 oed a phob grŵp oedran.

Tabl 2: Canran deilliannau cadarnhaol deddfwriaeth digartrefedd yn ystod 2017-18 yn ôl grŵp oedran

	16-17 oed	18-24 oed	Pob grŵp oedran[1]
Ataliaeth lwyddiannus i'r rhai y rhoddwyd cymorth ataliol iddynt	79%	63%	66%
Digartrefedd wedi ei ddatrys yn llwyddiannus i'r rhai y rhoddwyd cymorth iddynt i sicrhau llety	59%	41%	41%
Gwasanaethau wedi eu darparu yn gadarnhaol i'r rhai cymwys oedd yn anfwriadol ddigartref a gydag angen blaenoriaethol	67%	79%	78%
Gwasanaethau wedi eu terfynu oherwydd diffyg cydweithrediad	2%	4%	3.5%
Cais wedi ei dynnu'n ôl oherwydd colli cysylltiad	3%	7%	6.5%
Cymorth wedi ei wrthod	0%	2%	2%

Ffynhonnell: (Ystadegau Cymru 2018)

Ers Ebrill 2016 mae ystadegau wedi cael eu casglu mewn perthynas â lleoli pobl ifanc mewn llety gwely a brecwast dros dro o dan ddeddfwriaeth digartrefedd neu wasanaethau cymdeithasol. Mae'r ystadegau a ryddhawyd ar gyfer 2016-17 (Ystadegau Cymru 2017b) yn nodi bod y ffigyrau a ddarparwyd yn debygol o fod wedi eu tan gyfrif oherwydd nad oedd rhai awdurdodau lleol yn

[1] Pobl ifanc ac oedolion 16 oed a hŷn

gallu rhoi gwybodaeth lawn. Yn ystod 2016-17 bu i rai 16 ac 17 oed gael eu gosod mewn llety gwely a brecwast dros dro ar 72 achlysur o dan ddeddfwriaeth digartrefedd, ac ar 150 achlysur arall o dan deddfwriaeth gwasanaethau cymdeithasol plant. Yn ystod yr un flwyddyn, gosodwyd gadawyr gofal 18 i 21 oed mewn llety gwely a brecwast dros dro o dan ddeddfwriaeth digartrefedd ar 72 achlysur. Nid oedd gwybodaeth gyhoeddedig am y defnydd o lety gwely a brecwast wedi ei ddadansoddi yn ôl ardaloedd awdurdodau lleol ar gael pan ysgrifennwyd hyn.

Mae data ar gyfer 2017-18 (Ystadegau Cymru 2018) (sydd eto wedi ei dan gyfrif oherwydd gwybodaeth anghyflawn gan rai awdurdodau lleol) yn dangos gostyngiad cyffredinol yn y defnydd o lety gwely a brecwast ar gyfer rhai 16 ac 17 oed a gadawyr gofal 18 i 24 oed:

- Bu i rai 16 ac 17 oed gael eu gosod mewn llety gwely a brecwast dros dro ar 75 achlysur o dan ddeddfwriaeth digartrefedd, ac ar 114 achlysur arall o dan deddfwriaeth gwasanaethau cymdeithasol plant;
- Gosodwyd gadawyr gofal 18 i 21 oed mewn llety gwely a brecwast dros dro o dan ddeddfwriaeth digartrefedd ar 60 achlysur.

Proffil gadawyr gofal

Mae adroddiad blynyddol yn cael ei gynhyrchu gan Lywodraeth Cymru ar blant sydd yn derbyn gofal gan awdurdodau lleol (Ystadegau Cymru 2017a). Yn ystod 2016-17, bu i 677 o bobl ifanc 16 oed a hŷn adael gofal, ac roedd 509 o'r rhain yn 18 oed neu'n hŷn, 116 yn 17 oed, a 52 yn 16 oed. Bu i 193 o'r rhain symud i drefniadau byw yn annibynnol heb dderbyn unrhyw ofal, bu i 141 ddychwelyd adref i fyw gyda'u rhieni, perthnasoedd neu berson arall â chyfrifoldeb rhiant, a bu i 89 barhau i fyw gyda chyn rieni maeth o dan Drefniadau Cyd-Fyw Pan Fydda i'n Barod. Nodwyd bod 203 o bobl ifanc wedi gadael gofal am resymau 'eraill', trosglwyddwyd 32 i ofal gwasanaethau cymdeithasol i oedolion a dedfrydwyd 28 i garchar.

Ar y dyddiad y bu iddynt adael gofal, ystyriwyd bod 613 (91 y cant) o'r bobl ifanc yma mewn llety addas. Mae llety o'r fath yn cael ei ddiffinio fel sefydliadau cymunedol (megis cartrefi preswyl). llety â chymorth, byw yn annibynnol, llety, a byw gyda rhieni/perthnasoedd. Mae'n ddiddorol bod y diffiniad o lety addas hefyd yn ymestyn i lety pontio addas a charchar addas; yn fy marn nid yw'r ddau yma yn opsiynau cadarnhaol i berson ifanc sydd yn gadael gofal. Ystyriwyd bod 64 o unigolion ifanc (9 y cant) yn byw mewn llety anaddas ar y dyddiad y bu iddynt adael gofal; mae llety o'r fath yn cynnwys gwely a brecwast anaddas, carchar anaddas, llety brys anaddas a 'llety anaddas arall'.

Bu i dystiolaeth gan Gymdeithas Awdurdodau Lleol Cymru i ymchwiliad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus (NAWPAC 2018) nodi bod nifer y plant oedd yn derbyn gofal wedi cynyddu 25 y cant yn ystod y degawd a fu. Bu iddo hefyd amlygu pwysau cynyddol ar deuluoedd o ganlyniad i doriadau i lesiant a gwasanaethau. Mae'r ddau ffactor yn debygol o arwain at fwy o gynnydd yn

nifer y plant sy'n derbyn gofal, a gadawyr gofal o ganlyniad i hynny, yn ystod y blynyddoedd i ddod.

Digartrefedd a gadael gofal

Mae yna dystiolaeth amlwg o ryng-gysylltiadau rhwng statws gadael gofal a digartrefedd. Ym mis Gorffennaf 2017, bu i Crisis gynhyrchu adroddiad ar atal digartrefedd ar gyfer gadawyr gofal, gadawyr carchar a phobl oedd yn dioddef cam-drin domestig ar gyfer Grŵp Seneddol Holl Bleidiau y DU ar gyfer Rhoi Terfyn ar Ddigartrefedd, a nododd bod un rhan o dair o adawyr gofal (33 y cant) yn dod yn ddigartref yn ystod y ddwy flynedd gyntaf ar ôl gadael gofal, a bod 25 y cant o'r holl bobl ddigartref sengl wedi bod mewn gofal ar ryw adeg yn eu bywydau (Grŵp Seneddol yr Holl Bleidiau ar gyfer Rhoi Terfyn ar Ddigartrefedd).

Mae ymchwil a gynhaliwyd ar gyfer Sefydliad Polisi Cyhoeddus i Gymru yn 2015 wedi nodi, er bod tenantiaeth tai cymdeithasol yn cael ei ystyried yn eang fel yr opsiwn a ffafrir, mai prif achos digartrefedd ymysg gadawyr gofal yw methiant tenantiaeth - gydag oedran ifanc gadawyr gofal, diffyg paratoi a phrofiad o ymdopi ar eu pennau eu hunain yn ffactorau cyfranogol allweddol (Whalen 2015). Ar yr un pryd, mae'r ystadegau a ddyfynnwyd yn gynharach yn yr adroddiad yn dangos bod y defnydd o wely a brecwast yn parhau, ar gyfer pobl ifanc 16 ac 17 oed a gadawyr gofal 18 i 21 oed. Mae gosod pobl ifanc agored i niwed mewn gwely a brecwast yn fater sydd yn achosi pryder parhaus i sefydliadau eirioli a chymorth i adawyr gofal.

Mapio ymyriadau

Mae fy mhroses o fapio ymyriadau digartrefedd pobl ifanc ar draws Cymru yn defnyddio cyfweliadau a gwybodaeth sylfaenol sydd ar gael ar-lein, yn cynnwys cyfeirlyfrau Cefnogi Pobl o wasanaethau a gwefannau sefydliadau'r trydydd sector. Caiff ei strwythuro drwy ddefnyddio topoleg atal digartrefedd a ddefnyddiwyd gan Schwan et al (2018), gan rannu ymyriadau i'r categorïau canlynol:

- **Ataliaeth strwythurol.** Mae hynny yn golygu gweithio ymlaen llaw i fynd i'r afael â'r ffactorau strwythurol a systemig sydd yn cyfrannu at ansicrwydd tai ac sy'n arwain teuluoedd ac unigolion at wynebu risg o fod yn ddigartref (Gaetz a Dej, 2017). E.e. ataliaeth cyffredinol (cyflenwad o dai fforddiadwy, deddfwriaeth, cymorth incwm), ataliaeth ddewisol (rhaglenni ysgol ar gyfer pobl ifanc sydd yn wynebu risg o fod yn ddigartref), ataliaeth a ddangosir (gwasanaethau/cymorth i bobl sydd yn wynebu anfanteision lluosog);
- **Ataliaeth systemau.** Mae hyn yn golygu mynd i'r afael â'r "methiannau sefydliadol a systemig sydd naill ai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol yn cyfrannu at y risg o fod yn ddigartref" (Gaetz a Dej, 2017). E.e. cael gwared â rhwystrau mewn perthynas â pholisi a gweithdrefnau, gwella mynediad at systemau, gwasanaethau a chymorth, cymorth ailintegreiddio ar gyfer pobl ifanc sydd yn pontio;
- **Ymyrraeth gynnar.** Mae hynny yn golygu polisïau, arferion ac ymyriadau sydd yn helpu unigolion sydd yn wynebu risg eithafol o fod yn ddigartref, neu sydd wedi profi hynny yn ddiweddar, i gadw eu tai presennol neu i gael mynediad cyflym at dai newydd a phriodol.
- **Atal troi allan.** Mae hynny yn golygu rhaglenni a strategaethau sydd wedi eu dylunio i gadw unigolion a theuluoedd sydd yn wynebu risg o gael eu troi allan yn eu cartrefi, ac sydd yn eu helpu i bobl osgoi bod yn ddigartref.
- **Sefydlogrwydd tai.** Mae hynny yn golygu mentrau a chymorth i bobl sydd wedi bod yn ddigartref fel y gall pobl gefnu ar ddigartrefedd mewn ffordd amserol a "pheidio â bod yn ddigartref fyth eto" (Gaetz a Dej, 2017). E.e. tai â chymorth, cymorth fel bo'r angen, cynorthwyo mynediad at incwm, addysg a chynhwysiant cymdeithasol.

Mae Atodiad 1 yn cymharu'r strwythur ataliol uchod ag elfennau *Atal Digartrefedd a Hyrwyddo Annibyniaeth: Llwybr Cadarnhaol tuag at Fyd Oedolion* a *Fframwaith Llety a Chymorth i Adawyr Gofal* (Llywodraeth Cymru 2016a, Barnardo's 2016)

Mae'r mapiau drafft - Tablau A.1 ac A.2 - yn cael eu darparu yn Atodiad 3. Maent wedi eu hategu gan rai nodiadau rhybuddiol. Dylid eu hystyried fel cam cyntaf o ddatblygu gwybodaeth fwy soffistigedig am yr ymyriadau sydd wedi eu sefydlu ar draws Cymru. Yn bendant nid ydynt yn derfynol; ond fe'u cyflwynir yn hytrach fel man cychwyn ar gyfer trafodaeth a mwy o ddatblygu. Yn ail, mae'r mapiau wedi cael eu llunio'n bennaf o safbwynt tai, ac ni roddwyd ystyriaeth fanwl i ymyriadau o safbwynt cyfiawnder pobl ifanc, gwasanaethau pobl ifanc, iechyd meddwl neu addysg. Mewn perthynas ag ymyriadau addysg, pan ysgrifennir hyn, mae Shelter Cymru yn mapio ataliaeth seiliedig ar addysg ym mhob un o'r 22 awdurdod lleol. Nid oedd y canlyniadau ar

gael mewn da bryd i'w cynnwys yn yr adroddiad yma, ond byddai'n fuddiol eu hystyried law yn llaw â'r adroddiad[2]. Yn olaf, gellid categoreiddio rhai ymyriadau o dan fwy nag un o'r pum categori a nodwyd uchod; er hwylustod, gosodwyd pob ymyrraeth mewn un categori yn unig.

Rhai sylwadau ar yr ymarferiad mapio

Roedd y wybodaeth oedd ei hangen ar gyfer datblygu'r ymarferiad mapio yma yn brinnach na'r disgwyl. Nid yw cyfeirlyfrau cyfredol o wasanaethau Cefnogi Pobl ar gael ar-lein ar gyfer pob ardal awdurdod lleol, ac mae'r wybodaeth ar wefannau awdurdodau lleol am wasanaethau i bobl ifanc sy'n wynebu digartrefedd yn amrywiol iawn. Mae rhai awdurdodau yn darparu gwybodaeth gyffredinol elfennol sydd yn berthnasol i rywun sydd angen cymorth gyda thai; mae eraill yn darparu gwybodaeth fanwl ar sail gyfreithiol, tra bod eraill yn darparu gwybodaeth a chyfeiriadau penodol ar gyfer pobl ifanc. Hefyd, mae gwybodaeth ar-lein a ddarperir gan sefydliadau arbenigol pobl ifanc yn amrywio o ran ansawdd; nid yw'n bosibl bob amser canfod pa brosiectau/gwasanaethau a ddarperir i bobl ifanc ym mha ardaloedd. Roedd yn anodd i mi, fel ymchwilydd, gael mynediad at wybodaeth: gallwn ddychmygu pa mor anodd allai hynny fod i berson ifanc neu ei rieni/gofalwyr.

Bu'n fuddiol ystyried ystod ymyriadau digartrefedd pobl ifanc ar lefelau cenedlaethol a lleol gan ddefnyddio'r dopoleg ataliaeth. Mae'r dopoleg yn atgyfnerthu bod angen ystyried materion strwythurol a systemig sydd yn ymestyn y tu hwnt i dai er mwyn taclo digartrefedd pobl ifanc yn effeithiol. Mae'r adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol yn dod i'r casgliad y dylai atal digartrefedd pobl ifanc gynnwys pob un o'r pum maes ataliaeth er mwyn iddo fod ar ei fwyaf effeithiol, ac mae'n nodi'r meysydd ar gyfer pob un y mae tystiolaeth ar gael am effeithiolrwydd. Mae hefyd yn dod i'r casgliad bod ymchwil yn dangos bod ymdrechion i atal digartrefedd pobl ifanc angen ymyriadau a dulliau wedi eu targedu sydd yn delio â'r heriau penodol y mae pobl ifanc yn eu hwynebu. Mae rhai awdurdodau lleol yng Nghymru yn cydnabod hynny yn y ffordd maent yn darparu gwasanaethau i bobl ifanc â phroblemau tai, tra bod eraill yn defnyddio ymagwedd fwy cyffredinol, gan ddisgwyl i bobl ifanc fynd ati i gael mynediad at wasanaethau a phrosiectau a ddarperir ar gyfer yr holl grwpiau oedran

Efallai nad yw'n syndod bod y rhan fwyaf o'r ymyriadau lleol yng Nghymru yn perthyn i gategorïau ataliaeth systemau, ymyrraeth gynnar a sefydlogrwydd tai yn y dopoleg atal digartrefedd. Mae gwaith atal troi allan yn cael ei wneud gan awdurdodau lleol a'u partner asiantaethau e.e. cysylltu â landlordiaid/cyfryngu, ond dim ond ychydig o enghreifftiau sy'n benodol berthnasol i bobl ifanc. Mae yna rai enghreifftiau o waith cyn-denantiaeth a sefydliadau hyfforddi, sydd yn ceisio lleihau'r tebygolrwydd y bydd pobl ifanc yn colli tenantiaeth. Fodd bynnag, o ystyried y dystiolaeth bod methiant tenantiaeth yn un o achosion allweddol digartrefedd yn achos gadawyr gofal, a'r pwynt a

2 Y person cyswllt ar gyfer y gwaith ym yw Darren Jones yn Shelter Cymru

godwyd uchod am ymyriadau a dargedir a dulliau ar gyfer pobl ifanc, byddai rhywun yn disgwyl y byddai'r mentrau yma yn bodoli'n fwy eang.

Mae'n amlwg bod trefniadau gwaith a gwasanaethau ar gyfer pobl ifanc sydd yn wynebu digartrefedd yn amrywio'n sylweddol o un awdurdod i'r llall. Mae gan rai awdurdodau dimau amlasiantaeth wedi eu cydleoli, perthnasoedd gwaith agos rhwng gwasanaethau tai a phlant ac ystod o opsiynau o ran ataliaeth, tai a chymorth i bobl ifanc hyd at 25 oed. Mewn awdurdodau eraill mae'n ymddangos nad yw hyd yn oed ymarferion gwaith sydd yn ofynnol o dan ddeddfwriaeth - e.e. asesiadau ar y cyd ar gyfer rhai 16 ac 17 oed, a chynllunio llwybrau i adawyr gofal - yn cael eu cynnal yn gyson. Yn yr un modd, mae'r elfennau a nodir yn nogfennau Llwybrau Cadarnhaol a Fframwaith Llety a Chymorth i Adawyr Gofal yn cael eu defnyddio'n helaeth mewn rhai awdurdodau lleol - a phrin yn cael eu defnyddio mewn rhai eraill.

Mae'r amrywiaeth yma mewn ymarfer yn gyson â chanfyddiadau adroddiad dilynol *Breuddwydion Cudd* y Comisiynydd Plant (Comisiynydd Plant: Cymru 2018) ac mae'n codi mater tegwch o ran y driniaeth mae pobl ifanc yn ei derbyn. Pan fo yna brinder gwasanaethau a darpariaeth, neu pan nad ydynt yn cael eu cydlynu'n ddigonol, mae'n amlwg bod hynny yn gwneud cam â phobl ifanc sydd angen cymorth i gael mynediad at dai ac i gynnal hynny.

Mae'r adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol yn amlygu bylchau sylweddol yn y dystiolaeth am effeithiolrwydd ymyriadau digartrefedd pobl ifanc; nid oedd yr ymarferiad mapio yma yn ymdrechu i gasglu gwybodaeth o'r fath. Fodd bynnag, mae geiriau un cynrychiolydd awdurdod lleol yn aros yn fy meddwl. *'Mae gennym y ddarpariaeth ond mae gennym ormod o fethiant - mae yna drosiant oherwydd nad yw'r cynlluniau yn cynnig yr hyn sydd ei angen ar bobl ifanc'.* Mae hynny yn codi cwestiwn i Lywodraeth Cymru. Os disgwylir i awdurdodau lleol weithredu dull penodol ar gyfer atal digartrefedd pobl ifanc, beth allai neu ddylai Llywodraeth Cymru ei wneud i'w cefnogi/annog i wneud hynny ac i ddatrys y bwlch o ran gweithredu? Mae'r adnoddau sydd ar gael i awdurdodau yn amrywio, o ran arian (Llywodraeth Cymru a ffynonellau cyllid eraill), ond hefyd o ran sut mae timau saff wedi eu strwythuro, sut mae timau yn cydweithio, eu partner asiantaethau, ac a yw un neu ragor yn arbenigwr mewn materion tai pobl ifanc. Pan fo'r Llywodraeth wedi rhoi rhyddid i awdurdodau lleol wneud newidiadau (neu beidio) e.e. peidio â chymhwyso'n fwriadol i rai 16 ac 17 oed a gadawyr gofal 18-21 oed, ac eithrio gadawyr gofal hyd at 25 oed o'r gofyniad i dalu'r Dreth Gyngor, mae rhai awdurdodau wedi cymryd camau ac eraill ddim - ac mae hynny hefyd yn codi materion o ran tegwch o safbwynt pobl ifanc.

O safbwynt tai, mae yna nifer cymharol fychan o ymyriadau sydd yn benodol yn targedu gadawyr gofal. Fodd bynnag, mewn rhai awdurdodau, mae timau opsiynau tai yn cael trafodaethau manwl â gwasanaethau plant ynghylch darpariaeth i adawyr gofal a pha wasanaethau newydd ellid eu sefydlu. Ac mewn rhai awdurdodau eraill, mae trefniadau gwaith dull cynhadledd achosion wedi eu sefydlu rhwng opsiynau tai a gwasanaethau plant er mwyn hwyluso cynllunio a darpariaeth i adawyr gofal.

O'r cyfweliadau ffôn ag awdurdodau lleol, mae'n amlwg bod nifer o awdurdodau yn datblygu eu dull o weithio gyda phobl ifanc a'r gwasanaethau ar eu cyfer. Mae nifer o awdurdodau yn ddiweddar wedi penodi i swyddi arbenigol yn benodol ar gyfer atal a thaclo digartrefedd pobl

ifanc, ac mae gan nifer gynlluniau ar gyfer gwella cydweithio gyda gwasanaethau plant ac asiantaethau allanol. Mae rhai awdurdodau yn cynllunio i ail dendro gwasanaethau Cefnogi Pobl a gyllidir ar gyfer pobl ifanc, tra bod eraill yn datblygu neu'n gwella timau neu ganolbwyntiau amlddisgyblaethol. Mae'r maes gwaith yma yn datblygu'n gyflym.

Mae'r ddeinameg yma yn ymestyn i feysydd anghenion na fodlonwyd, a sut y gellid mynd i'r afael â hynny. Mae yna rai enghreifftiau diddorol o feddwl arloesol yn cael ei gymhwyso i opsiynau llety a chymorth i bobl ifanc. Er enghraifft, yn ddiweddar mae Casnewydd wedi sefydlu prosiect gyda landlord yn y sector preifat ar gyfer gadawyr gofal oedd yn arfer bod mewn lleoliadau mwy costus a llai effeithiol, ac mae'n ystyried model seibiant ar gyfer pobl ifanc mewn gofal er mwyn darparu seibiant i'r bobl ifanc a'r sefydliad sy'n bodoli, er mwy helpu i gynnal lleoliadau yn y tymor hirach. Mewn enghraifft arall, mae Cyngor Abertawe wedi prynu cymorth dwys yn ôl y galw i bobl ifanc ag anghenion dwys, er mwyn cynnal eu llety; mae nifer o awdurdodau lleol eraill yn gweithio gyda landlordiaid (yn y sector cymdeithasol a phreifat) er mwyn datblygu neu gynyddu opsiynau llety a rennir. Bydd rhaid aros i weld a fydd arloesedd o'r fath yn cael ei ymestyn i ardaloedd eraill neu a fydd yr arferion yma yn aros yn yr awdurdod lleol ble maent yn cael eu datblygu.

Yn ystod y cyfweliadau ffôn, gofynnwyd i'r cyfweleion am fylchau mewn darpariaeth. Y bylchau y cyfeiriwyd atynt amlaf oedd (i) prinder cyffredinol o lety fforddiadwy i bobl ifanc, a (ii) darpariaeth i bob ifanc gydag anghenion cymhleth; (iii) nodwyd hefyd bod sicrhau llety brys priodol a hygyrch i bobl ifanc yn achosi problemau ar brydiau.

Felly beth mae hynny yn ei olygu i Lywodraeth Cymru a beth fyddai'r ffordd orau o wario'r adnoddau ychwanegol ar gyfer digartrefedd pobl ifanc yn 2019-20? Gan ystyried yr ymarferiad mapio yma a'r adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol, rwyf wedi myfyrio ar nifer o bosibiliadau:

- Mae'r dopoleg yn fframwaith defnyddiol y gellid ei ddefnyddio i fapio/ystyried ymyriadau atal digartrefedd pobl ifanc;
- Mae yna nifer o agendau atal cenedlaethol yng Nghymru allai effeithio'n gadarnhaol iawn yn y dyfodol ar atal digartrefedd pobl ifanc e.e. gweithio ar leihau profiadau plentyndod niweidiol ac effeithiau hynny;
- Mae yna gyfle i Adolygiad Annibynnol o Gyflenwad Tai Fforddiadwy Llywodraeth Cymru i roi ystyriaeth sylweddol i anghenion tai pobl ifanc a sicrhau bod ei ganlyniadau yn cefnogi darparu ystod o opsiynau llety fforddiadwy i bobl ifanc er mwyn atgyfnerthu ataliaeth mewn perthynas â digartrefedd pobl ifanc;
- Ar hyn o bryd, mae yna wahaniaethau anghynaladwy rhwng awdurdodau o ran eu hymagwedd at, a'u darpariaeth ar gyfer pobl ifanc ddigartref neu sydd yn wynebu risg o fod yn ddigartref, yn cynnwys gadawyr gofal. Mae yna rôl bosibl i'r Rhwydwaith Digartrefedd Cenedlaethol helpu i leihau gwahaniaethau o'r fath;
- Mae'n bwysig bod yna eglurder ynghylch y disgwyliadau mewn perthynas â dyrannu arian ychwanegol gan Lywodraeth Cymru ar gyfer digartrefedd pobl ifanc yn 2019-20. Gallai set o ofynion ar gyfer derbyn arian digartrefedd pobl ifanc yn 2019-20 gynnwys:

- Ymrwymiad i ddarparu gwasanaethau wedi eu targedu/teilwra a darpariaeth i bobl ifanc;
- Swm y cydweithio rhwng gwasanaethau tai a phlant (fel lleiafswm) sy'n ofynnol o dan y gyfraith;
- Asesiad clir o ba wasanaethau/darpariaeth sydd eisoes yn bodoli a pha fylchau y bydd mwy o arian yn helpu i'w llenwi;
- Sut fydd y gwasanaethau/darpariaeth arfaethedig yn atal digartrefedd pobl ifanc (h.y. sut mae'n cydweddu â'r dopoleg ataliaeth);
- Sut fydd y gwasanaethau/darpariaeth fydd yn cael eu cyfrannu ar gyfer atal digartrefedd pobl ifanc yn cael ei fesur/asesu;
- Dynodi'r gronfa dystiolaeth ar gyfer y gwasanaethau/darpariaeth sydd yn cael eu cynnig;
- Sut fydd y gwasanaethau/darpariaeth yn parhau ar ôl 2019-20.

Camau a awgrymir

Mae'r ymarferiad mapio wedi dechrau datguddio rhai anghysonderau o ran ymarfer, a pheth arloesedd diddorol, er mwyn atal/ymateb i ddigartrefedd pobl ifanc. O ystyried y dystiolaeth newydd yma, cynigir yr awgrymiadau canlynol:

- Bod Llywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol (e.e. drwy'r Rhwydwaith Digartrefedd Cenedlaethol) yn defnyddio'r ymarferiad mapio yma fel man cychwyn ar gyfer trafod ymyriadau i atal digartrefedd pobl ifanc. Byddai'n fuddiol ystyried y mapio law yn llaw â'r deilliannau tai a gyflawnwyd ym mhob awdurdod lleol ar gyfer pobl ifanc a gadawyr gofal;
- Wrth ystyried atal digartrefedd pobl ifanc ar lefelau polisi cenedlaethol a darpariaeth leol, bod ffocws yn cael ei roi ar bum maes y dopoleg ataliaeth - ataliaeth strwythurol, ataliaeth systemau, ymyrraeth gynnar, atal troi allan a sefydlogrwydd tai;
- Mae cymorth ymarferol yn cael ei roi i awdurdodau lleol er mwyn cymhwyso a defnyddio *Llwybrau Cadarnhaol a Fframwaith Llety a Chymorth i Adawyr Gofal* yn fwy cyson. Gallai hynny fod ar ffurf cymorth cymheiriaid drwy'r Fframwaith Digartrefedd Cenedlaethol;
- Mae'r awdurdodau lleol yma ble na sefydlwyd cydweithio cydnerth yn cael eu hannog i wella trefniadau rhwng gwasanaethau tai a phlant yn benodol;
- Mae'r Fframwaith Digartrefedd Cenedlaethol yn cael ei ystyried fel ysgogydd ar gyfer mynd ati i rannu ymarferion a phrofiad a gwneud cysylltiadau â rhwydweithiau perthnasol eraill sydd â diddordebau cyffredin e.e. y Fforwm Gadael Gofal. Gallai rôl ychwanegol i'r Rhwydwaith er mwyn mynd i'r afael â gwahaniaethau anghynaladwy o ran darpariaeth/cyflawni fod yn her adeiladol i'w aelodau;
- Mae awdurdodau lleol (naill ai yn unigol neu mewn grwpiau rhanbarthol) yn sicrhau eu bod yn rhoi ystyriaeth lawn i bobl ifanc ddigartref neu sy'n wynebu risg o fod yn ddigartref, yn cynnwys gadawyr gofal, a'r ystod o ymyriadau sydd wedi eu sefydlu er mwyn atal ac ymateb i ddigartrefedd pobl ifanc wrth ddatblygu eu strategaethau digartrefedd yn ystod 2018;
- Mae awdurdodau lleol a sefydliadau arbenigol pobl ifanc yn adolygu'r wybodaeth ar-lein maent yn ei darparu am eu gwasanaethau, a sut y gellir cael mynediad ati, er mwyn sicrhau ei bod yn gyfredol ac yn hygyrch i bobl ifanc, eu teuluoedd/gofalwyr, a sefydliadau eirioli;
- Mae Llywodraeth Cymru yn datblygu set o ofynion mewn perthynas â'r arian ychwanegol ar gyfer digartrefedd pobl ifanc yn 2019-20 sydd yn ystyried casgliadau yr adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol a'r ymarferiad mapio yma;
- Mae Adolygiad Annibynnol o Gyflenwad Tai Fforddiadwy Llywodraeth Cymru yn ystyried yr anghenion tai pobl ifanc, yn cynnwys gadawyr gofal, a ddatgelir yma. Mae'r mapio cychwynnol yma yn awgrymu bod yna brinder eiddo un ystafell wely ac opsiynau tai a rennir yn y sector rhentu cymdeithasol, yn ogystal â rhwystr i gael mynediad at lety yn y sector rhentu preifat sydd yn cael ei greu gan gyfyngiad ar swm y rhent a delir drwy'r

system fudd-daliadau. Mae'r canfyddiadau yma yn awgrymu bod dynodi opsiynau tai cynaliadwy, a mecanweithiau ariannu cysylltiedig, ar gyfer pobl ifanc yn ystod y blynyddoedd i ddod yn hanfodol. Gallai'r Adolygiad edrych ar fodelau tai penodol seiliedig ar dystiolaeth yn benodol ar gyfer pobl ifanc er mwyn cynyddu'r stoc tai sydd ar gael ar gyfer y grŵp oedran yma.

Gan adlewyrchu ar yr ymarferiad mapio a chasgliadau'r adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol, isod ceir awgrymiadau o ymyriadau y gellid eu sefydlu/gwella yn y tymor byr, canolig a'r hirdymor. Mae'r ail res yn y tabl yn cynnwys ymyriadau sydd angen eu datblygu, eu profi a'u mireinio dros amser ble mae angen gweithredu yn y tymor byr, canolig a'r hirdymor.

Tymor byr	***Tymor canolig***	***Hirdymor***
Gwybodaeth a chyngor ar-lein cyfredol a hygyrch (ar-lein ac fel arall) i bobl ifanc, teuluoedd/gofalwyr a sefydliadau eirioli - fydd yn cynnwys gwybodaeth a chyngor ar hawliau cyfreithiol a hawliau dynol Cyfryngu teuluol cydnerth/effeithiol Atal troi allan yn canolbwyntio ar bobl ifanc Lloches dros nos/llety â chymorth yn gyfun â chyfryngu teuluol pan fo hynny'n briodol. (Mae Watts a Blenkinsopp 2018 a Shelter Yr Alban 2018, a gyhoeddwyd pan oedd yr adroddiad yma yn cael ei olygu, yn cyflwyno achos cryf o blaid llety â cymorth fel elfen arwyddocaol o ymateb Yr Alban i ddigartrefedd pobl ifanc.)	Gwaith amlasiantaeth (tai, gwasanaethau plant, cyfiawnder ieuenctid, iechyd meddwl, iechyd) er mwyn datblygu a darparu ymagwedd 'dim rhyddhau i ddigartrefedd' Tai yn Gyntaf i Bobl Ifanc	Atal profiadau plentyndod niweidiol A'r rhes isod
Dynodi a darparu opsiynau tai cymdeithasol/fforddiadwy i bobl ifanc Lleihau/rhoi terfyn ar dlodi ymysg teuluoedd a phobl ifanc Cefnogi darparu dull wedi ei hysbysu gan seicoleg a gyfer yr holl wasanaethau Sicrhau bod rhaglenni/ymyriadau ar gyfer pobl ifanc yn cefnogi eu llesiant, cynhwysiant cymdeithasol, cysylltiad â'r gymuned ac ymgysylltu ag addysg/cyflogaeth/hyfforddiant		

Ynghyd â rhaglenni ac ymyriadau penodol, bydd angen cymorth i gynnal y newid diwylliant sydd ei angen er mwyn cynyddu'r ffocws ar atal (fel fu'n amlwg o weithredu Rhan 2 Deddf Tai (Cymru) 2014). Gellir galluogi elfen o hynny drwy waith rhwydweithiau megis y Rhwydwaith Digartrefedd

Cenedlaethol. Ond, mae'n debygol y bydd angen defnyddio ymgynghorwyr/arbenigedd hefyd all weithio mewn awdurdodau lleol unigol neu grwpiau ohonynt er mwyn dod â phobl at ei gilydd, herio ymarferion presennol a hwyluso newid.

Cyfeiriadau

Grŵp Seneddol yr Holl Bleidiau ar gyfer Rhoi Terfyn ar Ddigartrefedd (2017) **Atal digartrefedd i adawyr gofal, gadawyr carchar a goroeswyr trai domestig.** Adalwyd o: **https://www.crisis.org.uk/media/237534/appg_for_ending_homelessness_report_2017_pdf.pdf**

Barnardo's (2016) **Fframwaith llety a chymorth i adawyr gofal yng Nghymru.** Barkingside, Barnardo's**.** Adalwyd o: **http://www.barnardos.org.uk/16905_su_care_leavers_accom_and_support_framework_english_digital__3_.pdf**

Comisiynydd Plant Cymru (2017) **Breuddwydion Cudd: Ymrwymiad Cymru i bobl ifanc sy'n gadael gofal.** Abertawe, Comisiynydd Plant Cymru, adalwyd o: **https://www.childcomwales.org.uk/wp-content/uploads/2017/02/Hidden-Ambitions.pdf**

Comisiynydd Plant Cymru (2018) **Breuddwydion Cudd: Blwyddyn yn ddiweddarach: Adroddiad dilynol ar gynnydd ac ymarfer dda awdurdodau lleol wrth gefnogi gadawyr gofal** Abertawe, Comisiynydd Plant Cymru, adalwyd o: **https://www.childcomwales.org.uk/wp-content/uploads/2018/04/Hidden-Ambitions-A-follow-up-report-on-local-authorities'-progress-and-good-practice-in-supporting-care-leavers.pdf**

Dewis Cymru (2018) **Gwasanaeth Ymyrraeth Gynnar Llamau – Gwent**. Adalwyd o: **https://www.dewis.wales/ResourceDirectory/ViewResource.aspx?id=10652**

Llamau (2018) **Rhoi Terfyn ar Ddigartrefedd Pobl Ifanc Cymru.** Adalwyd o: **https://www.llamau.org.uk/eyhcymru**

Pwyllgor Cyfrifol Cyhoeddus Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2018) **Plant a phobl ifanc sydd wedi derbyn gofal.** Adalwyd o: **http://senedd.assembly.wales/mgIssueHistoryHome.aspx?IId=16183**

Schwan, K., French, D., Gaetz, S., Ward, A., Akerman, J., & Redman, M., (2018**) Atal digartrefedd pobl ifanc: Adolygiad Rhyngwladol o Dystiolaeth.** Caerdydd, Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Shelter Yr Alban (2018) **Supported Lodgings: Business Case**. Adalwyd o: **https://scotland.shelter.org.uk/__data/assets/pdf_file/0003/1561881/Supported_Lodgings_Business_Case.pdf/_nocache**

Ystadegau Cymru (2017a) **Ystadegau Arbrofol: Plant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol, 2016-17** Adalwyd o: **https://gov.wales/docs/statistics/2017/171214-children-looked-after-local-authorities-2016-17-en.pdf**

Ystadegau Cymru (2017b) **Digartrefedd yng Nghymru, 2016-17** Adalwyd o: https://gov.wales/docs/statistics/2017/170727-homelessness-2016-17-en.pdf

Ystadegau Cymru (2018) **Digartrefedd yng Nghymru, 2017-18 - Adolygwyd.** https://gov.wales/docs/statistics/2018/180801-homelessness-2017-18-revised-en.pdf

Watts, B., and Blenkinsopp, K., (2018) **Supported Lodgings Exploring the feasibility of long-term community hosting as a response to youth homelessness in Scotland**. Caeredin, Shelter Yr Alban Adalwyd o: https://scotland.shelter.org.uk/__data/assets/pdf_file/0009/1561878/Supported_Lodgings_Feasibility_Study.pdf/_nocache

Llywodraeth Cymru (2014) **Fframwaith Ymgysylltu a Datblygu Ieuenctid** Adalwyd o: https://beta.gov.wales/youth-engagement-and-progression-framework-early-identification

Llywodraeth Cymru (2015) **Llwybr Cenedlaethol ar gyfer Gwasanaethau Digartrefedd i Blant, Pobl Ifanc ac Oedolion mewn Sefydliadau Diogel** Adalwyd o: https://gov.wales/docs/desh/publications/151215-national-pathway-for-homelessness-services-en.pdf

Llywodraeth Cymru (2016a) **Atal Digartrefedd a Hyrwyddo Annibyniaeth: Llwybr Cadarnhaol tuag at Fyd Oedolion** Adalwyd o: https://gov.wales/topics/housing-and-regeneration/services-and-support/homelessness/youth-homelessness/?lang=en

Llywodraeth Cymru (2016b) **Canllawiau Ymarfer Dda Pan Fydda i'n Barod** Adalwyd o: https://gov.wales/topics/health/publications/socialcare/guidance1/ready/?lang=en

Whalen A (2015) **Provision for Young Care Leavers at Risk of Homelessness**. Caerdydd, Sefydliad Polisi Cyhoeddus i Gymru Adalwyd o: https://sites.cardiff.ac.uk/ppiw/files/2015/10/Report-Provision-for-young-care-leavers-at-risk-of-homelessness-FINAL.pdf

Atodiad 1: Cymharu Schwan et al (2018) a fframweithiau polisi allweddol Llywodraeth Cymru

Mae'r tabl isod yn cymharu topoleg atal digartrefedd yn yr adroddiad yma a dwy ddogfen ymarfer dda a gyhoeddwyd yn ddiweddar yng Nghymru ar ddigartrefedd pobl ifanc a gadawyr gofal (Llywodraeth Cymru 2016a a Barnardo's 2016). Mae'n dangos nad yw'r elfennau a amlinellwyd yn y ddwy ddogfen Gymreig yn cynnwys mathau o ataliaeth ar draws y dopoleg: nid yw'r naill ddogfen na'r llall yn mynd i'r afael yn bendant ag ataliaeth strwythurol; nid yw'r fframwaith gadawyr gofal yn mynd i'r afael ag ataliaeth systemau, ac nid yw'r llwybr cadarnhaol yn mynd i'r afael ag atal troi allan. Bu i'r adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol ddod i'r casgliad y dylai atal digartrefedd pobl ifanc gynnwys y pum maes ataliaeth er mwyn bod ar ei fwyaf effeithiol.

Topoleg ataliaeth	Llwybr Cadarnhaol - elfennau	Fframwaith llety a chymorth i adawyr gofal - camau
Ataliaeth strwythurol		
Ataliaeth systemau	Canolbwynt atal integredig	
Ymyrraeth gynnar	Gwybodaeth a chyngor Ataliaeth gynnar wedi ei dargedu	Paratoi ar gyfer realiti opsiynau tai Cynllunio opsiynau llety a chymorth pobl ifanc gyda nhw
Atal troi allan		Lleihau argyfwng tai
Sefydlogrwydd tai	Llety a chymorth wedi ei gomisiynu Ystod o opsiynau tai	Mynediad at dai a chymorth fel bo'r angen Mynediad at a rheoli opsiynau cymorth camu ymlaen yn llwyddiannus yn yr hirdymor

Atodiad 2: Sefydliadau rhanddeiliaid a gyfwelwyd

- Cymorth Cymru
- Rhoi Terfyn ar Ddigartrefedd Pobl Ifanc Cymru
- Fforwm Gadael Gofal
- Gwasanaeth Eiriolaeth Ieuenctid Cenedlaethol Cymru
- Shelter Cymru
- Llywodraeth Cymru: canghennau gwella deilliannau i blant sy’n derbyn gofal a digartrefedd

Atodiad 3: Mapiau ymyriadau cenedlaethol a lleol

Tabl A.1: Atal digartrefedd pobl ifanc yng Nghymru: ymyriadau cenedlaethol

Mae'r ymyriadau a anelwyd yn benodol at adawyr gofal mewn **llythrennau bras**

	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
Mentrau cenedlaethol/ fframweithiau	Rhan 2 Deddf Tai (Cymru) 2014: - dyletswydd ataliaeth - angen blaenoriaethol i rai 16 ac 17 oed a rhai **18-21 oed sydd wedi derbyn gofal** - gallu i awdurdodau lleol beidio â cymhwyso'n fwriadol i rai 16 ac 17 oed a/neu **gadawyr gofal 18-21 oed** **Rhan 6 Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014**	Gofyniad Rhan 2 Deddf Tai (Cymru) 2014 i awdurdodau lleol baratoi strategaethau digartrefedd erbyn diwedd 2018 Datblygu llwybrau a fframweithiau: - *Atal Digartrefedd a Hyrwyddo Annibyniaeth:* Llwybr Cadarnhaol tuag at Fyd Oedolion (Llywodraeth Cymru 2016a) - **Fframwaith Llety a Chymorth i Adawyr Gofal** (Llywodraeth Cymru 2016b)	Teuluoedd yn Gyntaf (cyffredinol) Dechrau'n Deg (wedi ei dargedu at godau post penodol) Gwasanaethau cymorth Teuluol Integredig Cymorth Ariannol ar gyfer Canolbwynt Cymorth Profiadau Plentyndod Niweidiol Fframwaith Ymgysylltu a Datblygu Ieuenctid	Mynediad at Gronfa Cymorth Dewisol (ddim yn benodol ar gyfer pobl ifanc) Mynediad at daliadau Tai Dewisol (ddim yn benodol ar gyfer pobl ifanc)	Cyfran y rhaglen Cefnogi Pobl sydd yn mynd i brosiectau pobl ifanc Gallu awdurdodau lleol i eithrio gadawyr gofal hyd at 25 oed o'r Dreth Gyngor £1 miliwn o gronfa Dydd Gŵyl Dewi - cymorth ariannol uniongyrchol i **adawyr gofal** gael mynediad at gyfleoedd i'w helpu i bontio'n llwyddiannus at fyw'n annibynnol

	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
	- datblygu cynlluniau llwybrau i blant sy'n derbyn gofal a'u hadolygu'n rheolaidd **- mae'n nodi pan fo dyletswyddau awdurdod lleol yn dod i ben ar gyfer gwahanol gategorïau o blant sy'n derbyn gofal - codi'r oedran i hyd at 25 i adawyr gofal mewn addysg/hyfforddiant** **- dyrannu cynghorwyr personol fydd yn cadw mewn cysylltiad â'r gadawyr gofal nes eu bod yn 21 oed (neu 25 os ydynt mewn addysg/hyfforddiant)** Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol Adolygiad o Dai Fforddiadwy	**- Llwybr Cenedlaethol ar gyfer Gwasanaethau Digartrefedd i Blant, Pobl Ifanc ac Oedolion mewn Sefydliadau Diogel (Llywodraeth Cymru 2015)** **Mae Rhan 6 Cod Ymarfer SSWBA yn nodi bod y canlynol yn ofynnol:** **- protocolau ar y cyd ar gyfer asesu a bodloni anghenion llety gadawyr gofal** **- gweithwyr proffesiynol sy'n paratoi cynllun llwybrau i ymgynghori ag unrhyw ddarparwr cymorth tai a llety arfaethedig yn y dyfodol** **- dylai cynghorwyr personol feddu ar wybodaeth o**	Cyfran y Grant Atal Digartrefedd sydd yn mynd i brosiectau atal digartrefedd pobl ifanc Prosiect addysg Shelter Cymru wedi ei ariannu gan Lywodraeth Cymru		**£650,000 ar gyfer hyfforddi/cynlluniau leoliad gwaith i adawyr gofal wedi ei ddarparu gan awdurdodau lleol**

	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		ddeddfwriaeth tai a digartrefedd **Pan Fyddaf i'n Barod** (Llywodraeth Cymru 2016b) - **gall pobl ifanc sydd yn byw mewn gofal maeth aros gyda'u gofalwyr maeth hyd at 21 oed (neu 25 os mewn addysg), yn ddarostyngedig i gytundeb**[3] Gwaith Rhoi Terfyn ar Ddigartrefedd Pobl Ifanc Cymru ar addysg a'r system gofal a digartrefedd			

3 Nid yw'r ddarpariaeth yma ar gael i'r bobl ifanc hynny sydd yn byw mewn gofal preswyl

Tabl A.2: Atal digartrefedd pobl ifanc yng Nghymru: ymyriadau lleol

Mae ymyriadau wedi eu hanelu'n benodol at adawyr gofal mewn **llythrennau bras**: mae'r rhifau mewn bachau yn gysylltiedig â'r ystod oedran a dargedir gan yr ymyrraeth benodol pan fo hynny yn hysbys.

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
Ynys Môn	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Y polisi mewn perthynas â chronfa atal digartrefedd yw bod **gadawyr gofal** a phobl ifanc yn cael mwy o flaenoriaeth na grwpiau eraill	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc Gweithdai atal digartrefedd mewn ysgolion/colegau Gwybodaeth a chyngor Lloches dros nos (16-25)		Llety â chymorth ar gyfer anghenion canolig/uchel (16-24) Llety â chymorth ar gyfer anghenion is (16-24) Llety camu ymlaen wedi ei gysylltu â'r ddau gynllun uchod (16-24) Cymorth fel bo'r angen (16-24) **Pecynnau cychwynnol**

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
					Cynllun blaendal rhent Rhaglen achrededig Dysgu am oes (16-25)
Blaenau Gwent	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Swyddog Cymorth Llety Pobl Ifanc o fewn opsiynau tai	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan y tîm Gwasanaethau Plant 14+		2 ystafell mewn hostel ar gyfer pob oedran wedi eu troi yn lety a rennir ac yn cael ei ddefnyddio ar gyfer rhai dan 25 oed Prosiect byw â chymorth (dan 25) Cymorth fel bo'r angen Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)
Pen-y-bont ar Ogwr	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Tîm opsiynau tai yn cynnwys 2 weithiwr arbenigol yn canolbwyntio ar ataliaeth, un yn gweithio â 14+ a'u	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (14+) Prosiect Pwyslais		Cynllun amlasiantaeth ar gyfer anghenion cymhleth 2 gynllun llety â chymorth (16-18)

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		teuluoedd ac un gyda 16+ mewn llety â chymorth Cyfarfodydd misol rhwng opsiynau tai a thîm gwasanaethau plant 16+ gan edrych ar blant sy'n gadael gofal ar eraill sydd angen tai			2 gynllun llety â chymorth (18-21) Prosiect Camu i Lawr - cymorth fel bo'r angen Llety â chymorth **Llety â chymorth (16-18)** Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)
Caerffili	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Swyddog Llety Pobl Ifanc yn gweithio'n agos â gweithiwr cymdeithasol penodol yn treulio 1-2 ddiwrnod yr wythnos gydag opsiynau tai - gweithiwr cyfryngu yn gweithio gydag	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (14-17) Prosiect Pwyslais (13-21) (Dewis Cymru 2018)		4 prosiect llety â chymorth hirdymor Asesiad/ gwely brys yn un o'r rhain Cymorth interim yn y prosiect ar gyfer pobl oedran - ardaloedd ar wahân ar gyfer pobl ifanc

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		opsiynau tai yn llawn amser Swyddog Llety Pobl Ifanc yn mynychu cyfarfodydd llwybrau pan fo **gadawyr gofal** yn cyrraedd 18 oed Panel gyda Gwasanaethau Plant, opsiynau tai a sefydliadau arbenigol pob ifanc yn edrych ar fynediad at gynlluniau tai â chymorth:			**2 fflat gyda chymorth ar gyfer anghenion uchel ar gyfer gadawyr gofal 18+** **Llety â chymorth (16-18)** Cynllun Cynnydd - lleoliadau gwaith yn yr awdurdod lleol ar gyfer gadawyr gofal a phobl ifanc nad ydynt yn derbyn addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant - cymorth parodrwydd ar gyfer gwaith yn cael ei ddarparu Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
Caerdydd	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Porth Ieuenctid - canolfan amlasiantaeth yn cynnwys cynghorwyr gyrfaoedd, gweithwyr ieuenctid, Gweithredu dros Blant a gweithwyr cyfryngu a chynghori pobl ifanc o Brosiect Opsiynau Tai Prosiect Opsiynau Tai - cydweithio rhwng gwasanaethau tai a phlant a sefydliad arbenigol pobl ifanc Dim prawf bwriad i rai 16 ac 17 oed	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (16-21) Gwybodaeth a chyngor Sesiynau codi ymwybyddiaeth mewn ysgolion **Fflatiau hyfforddiant gyda chymorth cyn denantiaeth**	Gwasanaeth achub tenantiaeth	Llety â chymorth (18-25) Llety â chymorth (16-17) Cymorth fel bo'r angen **Llety â chymorth (16-18)** **Cynllun hyfforddi i blant sy'n derbyn gofal** Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)
Sir Gaerfyrddin	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Y trydydd sector a'r gwasanaeth ieuenctid wedi eu cydleoli gyda thai Cyfarfod bob 2 fis rhwng gwasanaethau	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad yn y trydydd sector		Llety dros dro â chymorth 24 awr (16-25) Llety â chymorth, yn cynnwys gwely brys (16-25)

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		tai a phlant er mwyn trafod achosion Un swydd ar hyn o bryd rhwng gwasanaethau cymdeithasol a thai - bydd hynny yn cael ei gynyddu i ddwy swydd			Llety â chymorth ar gyfer anghenion cymorth amrywiol(16-25) Llety â chymorth Cyntedd (16-24)
Ceredigion	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Protocol ar y cyd â gwasanaethau plant ar gyfer rhai 16 ac 17 oed Bydd yr awdurdod lleol yn gweithredu fel gwarantwr ar gyfer tenantiaeth person ifanc Dim prawf bwriad i rai 16 ac 17 oed	Aelod staff mewn asiantaeth y trydydd sector wedi ei hyfforddi i ymgymryd â chyfryngu teuluol Fflat adfer - er mwyn darparu cymorth seibiant a dwys pan fo person ifanc yn wynebu risg o golli llety â chymorth		Llety â chymorth (16-25) Prosiect pobl ifanc (16-21) Prosiect Cyntedd Mentrau landlordiaid ar gyfer rhai dan 35 oed **Llety â chymorth (16-18)** **Cymorth fel bo'r angen arbenigol**

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
Conwy	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Prosiect llwybrau cadarnhaol mewn partneriaeth â NACRO - peilota swyddog llwybrau cadarnhaol pobl ifanc (yn cynnal asesiadau, ataliaeth ac yn darparu cymorth ar gyfer camu ymlaen o lety â chymorth) **Swyddog atebion tai yn y tîm gadawyr gofal 1 diwrnod yr wythnos** **Grŵp o swyddogion gwasanaethau plant a thai y edrych ar astudiaethau achos pobl ifanc** Bydd yr awdurdod lleol yn gweithredu fel gwarantwr ar gyfer	Byw yn Annibynnol - gwybodaeth a chyngor, cymorth wedi ei dargedu'n gynnar i bobl ifanc sy'n wynebu risg, ac allgymorth hyblyg i bobl ifanc mewn llety â chymorth/dros dro Sesiynau mewn ysgolion Cyfryngu teuluol Lloches dros nos (16-21) - cyfryngu yn gynwysedig yng nghwmpas y cynllun	Cynllun Parod i Rentu	Tai â chymorth i ferched ifanc - cymorth 24 awr Tai â chymorth: Darpariaeth camu i lawr- fflatiau â chymorth fel bo'r angen Llety â chymorth (16-21) **Llety â chymorth** Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		tenantiaeth person ifanc			
Sir Ddinbych	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Llwybr cadarnhaol i bobl ifanc wedi ei gomisiynu ar y cyd (opsiynau tai, gwasanaethau plant, tîm troseddu ieuenctid) - arbenigwyr opsiynau tai yn gweithio â phobl ifanc sy'n cynnal asesiadau (16-25) Hyfforddiant CAHMS i dîm ar y cyd Bydd yr awdurdod lleol yn gweithredu fel gwarantwr ar gyfer tenantiaeth person ifanc	Byw yn Annibynnol - gwybodaeth a chyngor, cymorth wedi ei dargedu'n gynnar i bobl ifanc sy'n wynebu risg, ac allgymorth hyblyg i bobl ifanc mewn llety â chymorth/dros dro Sesiynau mewn ysgolion Gwasanaeth cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad yn y trydydd sector Lloches dros nos (16-21)		Llety â chymorth ar gyfer anghenion cymhleth (comisiynwyd ar y cyd) (16-25) Llety â chymorth ar gyfer anghenion is (16-25) Llety â chymorth a cymorth fel bo'r angen (16-25) Cymorth fel bo'r angen (16-25) Llety â chymorth (16-21) Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
Sir y Fflint	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Llwybrau pobl ifanc - tîm integredig, asesiadau ar y cyd. Swyddog atebion tai yn gweithio â rhai 18-24 oed, cynorthwyydd gwasanaethau plant gyda rhai 16 ac 17 oed. Y naill neu'r llall yn mynychu cyfarfodydd cynllunio llwybrau Cyllideb benodol ar gyfer tîm integredig ar gyfer rhai 16 ac 17 oed	Cyfryngu teuluol - wedi ei ddarparu'n anffurfiol gan gynorthwyydd gwasanaethau plant a gwasanaeth cyfryngu ffurfiol gyda gwasanaethau cymdeithasol Lloches dros nos (16-21)		Tai â chymorth ar gyfer anghenion cymhleth, yn cynnwys **gadawyr gofal** Tai â chymorth (16-20) Tai â chymorth (18-35) Tai â chymorth (18+) Tai â chymorth i fenywod sengl (16+) Cymorth fel bo'r angen (16-25) Allgymorth i denantiaethau yn y sector rhentu preifat (18+) Allgymorth i denantiaethau yn y sector rhentu preifat (18+ i bobl sydd yn

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
					dioddef cam-drin domestig) Llety â chymorth (16-21) Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19) Tîm cydnerthedd yn gweithio â phobl ifanc ar gyflogaeth, gwirfoddoli a hyfforddiant etc.
Gwynedd	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Protocol ar y cyd ar atal digartrefedd rhwng yr awdurdod a sefydliad arbenigol pobl ifanc (yn cynnwys cyfryngu) Protocol Pobl Ifanc gyda thîm Gwasanaethau Cyhoeddus 16+ -	Addysg/codi ymwybyddiaeth mewn ysgolion Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc Swyddog atal digartrefedd mewn	Cymorth i sefydlu a chynnal tenantiaeth newydd	Hostelau Llety â chymorth Cymorth fel bo'r angen (16-25) Llety a rennir yn y sector rhentu preifat gyda chymorth

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		asesiadau ar y cyd ar gyfer rhai 16ac 17 oed	sefydliad arbenigol i bobl ifanc		Llety â chymorth hunangynhaliol Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19) Mae gan sefydliad arbenigol pobl ifanc nifer o fentrau cymdeithasol sydd yn darparu cyfleoedd hyfforddiant/cyflogaeth
Merthyr Tydfil	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Protocol gyda gwasanaethau plant ar gyfer rhai 16 ac 17 oed Pob mynediad at lety a chymorth drwy atebion tai (porth) yn cynnwys **gadawyr gofal** Gweithiwr cyfryngu yn cydweithio â gwasanaethau plant	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (14-25) Prosiect Pwyslais		Hostel pobl ifanc (16-35)Prosiect pobl ifanc (16-35) Llety â chymorth 24 awr Llety Camu i Lawr gyda chymorth **Llety â chymorth (16-18)**

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
					Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)
Sir Fynwy	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Swyddog penodol yn yr adran tai yn canolbwyntio ar ataliaeth (18-25) Cyfarfodydd wythnosol â gwasanaethau plant	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (16+) Prosiect Pwyslais (14-21) (Dewis Cymru 2018)		2 hostel (16-25) Llety a rennir yn y sector prydlesu preifat gyda chymorth Cymorth fel bo'r angen Hyfforddiant parodrwydd am denantiaeth mewn hostelau Prosiect pontio i bobl ifanc mewn gofal/sy'n gadael gofal
Castell Nedd Port Talbot	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Gweithiwr cymdeithasol 16+ yn cynnal asesiadau ar gyfer pobl ifanc hyd at 25 oed yn cynnwys **gadawyr gofal**	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (14+) Prosiect Pwyslais		Tŷ argyfwng Hostel (16-21) Cyntedd (16-25)

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		Gweithwyr cymdeithasol a gweithiwr cyfryngu wedi eu cydleoli mewn hostel pobl ifanc Dim prawf bwriad i rai 16 ac 17 oed			Fflatiau stiwdio hunangynhaliol a fflatiau gyda chymorth Cymorth fel bo'r angen Llety â chymorth - **blaenoriaeth i adawyr gofal**
Casnewydd	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Gweithiwr arbenigol yn y gwasanaethau plant ar gyfer materion llety pobl ifanc - cysylltiadau â **gadawyr gofal** Llwybr camu ymlaen o **leoliad maeth** neu dai â chymorth - defnyddir i ddod â phobl ifanc yn ôl yn rhan o brosiectau yn ogystal â chamu ymlaen Pobl ifanc 16+ dal mewn addysg, bydd	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (14+) Prosiect Pwyslais (14-19) (Dewis Cymru 2018) Pecyn peilot cymdeithasau tai yn cael ei gyflwyno mewn ysgolion uwchradd	Fy Mhad (16-25) - ar gyfer pobl ifanc mewn tai â chymorth: sydd yn disgwyl am denantiaeth cyntaf neu yn ystod cyfnod cynnar tenantiaeth cyntaf	Tai â chymorth (16-21) Prosiect anghenion cymhleth Llety a rennir Uned Ysgol ar gyfer pobl ifanc sydd yn gweithio (18-24) Cynllun peilot rhannu fflat Cymorth fel bo'r angen - LIFT (bywyd gyda thenantiaeth cyntaf)

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		gwasanaethau plant yn darparu lleoliadau maeth yn hytrach na chael mynediad at dai â chymorth			**Cymorth fel bo'r angen i adawyr gofal (16-21)** Eiddo yn y sector preifat a brydlesir ar gyfer ceiswyr lloches ar eu pennau eu hunain a **gadawyr gofal** Llety â chymorth **Fflatiau 2 ystafell wely yn y sector preifat ar gyfer pobl sy'n derbyn gofal oedd mewn lleoliadau costus, rhai y tu allan i'r sir, neu sydd wedi defnyddio eu hopsiynau i gyd**

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
					Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)
Sir Benfro	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Trefniadau atgyfeirio â gwasanaethau ieuenctid	Swyddogion tai yn darparu cyfryngu teuluol Datblygu pecyn ymwybyddiaeth o ddigartrefedd ar gyfer ysgolion uwchradd a grwpiau ieuenctid	**Fflat hyfforddiant**	Tai â chymorth (i ferched 16-25) Tai â chymorth (i ddynion 16-25) Cymorth fel bo'r angen (16-25) Llety a rennir mewn tai cyngor gyda chymorth
Powys	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	2 weithiwr ieuenctid penodol yn gweithio gyda, ac yn eirioli ar ran, pobl ifanc sydd yn wynebu risg o fod yn ddigartref a gadawyr gofal - yn defnyddio dull tîm o gwmpas y person ifanc - gan ddarparu oedolyn	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan swyddogion yn y gwasanaethau plant Lloches dros nos		Llety â chymorth **Llety â chymorth (16-18)** 2 gyntedd Cynllun peilot mewn cymdeithas tai yn anelu at gynnig yr

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		cyson drwy wahanol fathau o lety Dim prawf bwriad i rai 16 ac 17 oed			opsiwn cywir ar yr adeg cywir i bobl ifanc
Rhondda Cynon Taf	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Dull amlasiantaeth yn cynnwys tai a phlant a sefydliad arbenigol pobl ifanc **Grŵp gorchwyl a gorffen gwasanaethau tai a phlant sydd yn edrych ar adawyr gofal** Panel camu ymlaen amlasiantaeth wedi ei sefydlu	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (14+) Prosiect Pwyslais Fflatiau hyfforddiant	Cwrs GRAMO (Bydd Barod a Chamu Ymlaen) - yn cynnwys **rhaglen benodol ar gyfer gadawyr gofal**	Hostel (16-24) Tai â chymorth: - mae un prosiect yn cynnwys ystafell frys Llety Cam i Lawr gyda chymorth Llety ar wasgar gyda chymorth fel bo’r angen Prosiect Cam wrth Gam - cymorth gweithiwr allweddol i bobl ifanc nad ydynt yn rhan o brosiect tai â chymorth

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
					Llety â chymorth (16-18) Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19) **Cynllun Cam i'r Cyfeiriad Cywir sydd yn darparu lleoliadau gwaith yn y cyngor i adawyr gofal**
Abertawe	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Gwasanaeth digartrefedd pobl ifanc - tîm amlasiantaeth (tai, gwasanaethau plant a sefydliad arbenigol pobl ifanc) wedi ei leoli mewn canolbwynt pobl ifanc – yn darparu gwasanaethau i'r holl bobl ifanc 16-21 yn cynnwys **gadawyr gofal**	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc Cyngor - gwasanaeth galw heibio ar gael	Prynu cymorth yn ôl y galw ar gyfer pobl ifanc sydd â'r anghenion mwyaf cymhleth sydd yn byw naill ai yn y sector rhentu preifat neu mewn llety â chymorth	Cyntedd - yn cynnwys 4 gwely brys Llety â chymorth brys Prosiect anghenion cymhleth - craidd a chlwstwr Llety â chymorth Cymorth fel bo'r angen

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		Llwybr Llety Abertawe (16-21) - yn cyfarfod yn wythnosol i drafod atgyfeiriadau, camu ymlaen ac achosion ble mae tenantiaethau/lleoliadau dan fygythiad			**Llety â chymorth ar gyfer gadawyr gofal** Llety â chymorth Cymhwyster achrededig - Sgiliau ar gyfer Annibyniaeth Anogaeth i bobl ifanc ddilyn cyfleoedd hyfforddiant ac addysg Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)
Torfaen	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Swyddog penodol yn yr adran tai ar gyfer pobl ifanc hyd at 21 oed (25 os yn adawyr gofal) - yn rheoli atgyfeiriadau at lety â chymorth Gwasanaeth Cymorth i Bobl Ifanc Torfaen -	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (14+) Prosiect Pwyslais (14-19) (Dewis Cymru 2018)	Rhaglen cyn-denantiaeth Ar Eich Traed Eich Hunain	Llety/hostel gyda chymorth 24 awr (16-25) Llety â chymorth hunangynhaliol dros dro (16-25)

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		canolbwynt amlasiantaeth/disgyblaeth (16-21) yn cynnwys **plant sy'n derbyn gofal** - mae'n cynnwys tai, gwasanaethau plant, sefydliad arbenigol pobl ifanc, cyngor ar bopeth a chynghorydd pobl ifanc ar iechyd meddwl Dull cynhadledd achosion gyda phanel amlasiantaeth ar gyfer pobl ifanc sydd yn wynebu risg o fod yn ddigartref	Cyngor - gwasanaeth galw heibio ar gael Mae swyddogion tai yn mynd i ysgolion uwchradd i siarad am opsiynau tai		Fflatiau hunangynhaliol â chymorth (16-25) **Cymorth fel bo'r angen a chyn-denantiaeth i adawyr gofal** Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)
Bro Morgannwg	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Siop un stop ar gyfer pobl ifanc (16-25) yn cael ei darparu gan sefydliad arbenigol pobl ifanc - yn darparu cyfryngu, asesu ar y cyd, cymorth,	Cyfryngu teuluol yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (16-25)		Nifer o lefydd mewn hostelau yn benodol ar gyfer pobl ifanc Llety â chymorth (16-17)

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
		atgyfeiriadau a chynllunio ar gyfer llety parhaol Llwybr wedi ei ddatblygu a mwy o adnoddau i bobl ifanc Panel camu ymlaen amlasiantaeth yn cyfarfod bob mis er mwyn trafod yr holl bobl ifanc sy’n rhan o brosiectau - mae’n galluogi symudiadau rhwng prosiectau yn ogystal â chamu ymlaen Dim prawf bwriad i rai 16 ac 17 oed na **gadawyr gofal 18-21 oed**	Prosiect Pwyslais - wedi ei dargedu at bob ysgol uwchradd		Llety â chymorth (18+) **Prosiect math Tai yn Gyntaf gyda chymorth 24 awr ar gyfer anghenion cymhleth** Prosiect camu i lawr yn y sector rhentu preifat ar gyfer cleientiaid gwasanaethau cyhoeddus yn cynnwys **gadawyr gofal** Llety â chymorth Cymorth fel bo’r angen/tenantiaeth Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)

Awdurdod Lleol	Ataliaeth strwythurol	Ataliaeth systemau	Ymyrraeth gynnar	Atal troi allan	Sefydlogrwydd tai
Wrecsam	Rhaglenni tai fforddiadwy/cymdeithasol	Grŵp Anghenion Llety Pobl Ifanc Cefnogi Pobl wedi ei sefydlu	Gwasanaeth cynghori allgymorth yn cael ei ddarparu gan sefydliad arbenigol ar gyfer pobl ifanc (16-25)		Llety â chymorth tymor byr gydag 1 gwely brys ar gyfer rhai ag angen blaenoriaethol (16-25) Llety â chymorth (16-25) Cyntedd (16-25) Cymorth fel bo’r angen Cynllun bond (16-25) **Llety â chymorth (16-18)** Hyfforddiant rhag alwedigaethol Dysgu am Oes (16-19)

Manylion am yr Awdur

Mae Tamsin Stirling yn ymgynghorydd cymunedau a thai annibynnol.

I gael mwy o wybodaeth, cysylltwch ag:
Andrew Connell neu Jonathan Webb
Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru
+44 (0) 29 2087 5345
info@wcpp.org.uk

OGL Mae'r adroddiad hwn wedi ei drwyddedu o dan delerau Trwydded Llywodraeth Agored

Wales Centre
for Public Policy
Canolfan Polisi
Cyhoeddus Cymru